

Danmark-Norges frugtbare Herlighed

Bogen

Danmarckis oc Norgis fructbar Herlighed, udi 4 Bøger forfattet ... Sammenskrevet aff Arent Berntsen Bergen

1650-1656. 4 bøger i 1 bind

1. *Danmarckis oc Norgis Fructbarhed, Deeling, Kiøbsteder*
2. *Jordegodtzis Eyendom, Herlighed, Deeling, Indkomst*
3. *Jordegodtzis Kiøb oc Sal, Sødskind- oc Mage-Skifterssambt Marckereebnings Forhold*
4. *Maal oc Vects Underskeed i hvert Land, Syssel oc Lehn*

På Haderslev Katedralskoles Bibliotek findes flere af Danmarkshistoriens kendteste **topografier** (af græsk *topos* = 'sted' og *grafia* = 'beskrivelse'), altså beskrivelser af landskabet og samfundet med detaljerede oplysninger om byer, mennesker, vegetation m.m.. En af de ældste og dermed også berømteste er **Arent Berntsens** værk fra 1650-56, der i indhold og systematik dannede forbillede for lignende værker i de følgende århundreder, bl.a. det kendteste, Traps *Danmark*.

Trods den positive og floromvundne titel blev Berntsens værk til i en særdeles utryg tidsalder med krige, pestepidemier etc. Det ses f.eks. indirekte af omtalen til højre af slottet Haderslevhus (=Hansborg), der nedbrændte under Torstenssonfejden 1645 for aldrig senere at genopstå.

Forfatteren

Arent Berntsen Bergen (1610-80) var – som hans tilnavn viser – født i Norge. Imidlertid virkede han gennem mange år både som privat forretningsmand og havde betroede stillinger såvel hos godsejere og i statens og byen Københavns tjeneste. Det var ikke mindst i kraft heraf, at han erhvervede sig så solidt et kendskab også til danske forhold, at han kunne skrive bogen.

Hadersleffhus var it herligt velbyggt Slot / førend det i sidste Krig/ Anno 1645/ brændte. Det ligger mod den østre Side af Landet/ 4 Mile syden fra Kolding/ hos den fornemste Kiøbsted Hadersleff/ mod hvilken fra Middelfar Sund en Vig eller Fjord indgaar/ saa samme Byes Borgerckab derved haffoer temmelig Lejlighed deris Handel Spværk at fortsætte.

Arent Berntsen om Haderslev:

"Haderslevhus var et herligt velbygget slot, førend det i sidste krig, anno 1645, brændte. Det ligger mod den østre side af landet, 4 mil syd for Kolding hos den fornemste købstad Haderslev, mod hvilken fra en Middelfar-sund en vig eller fjord indgår, så samme bys borgerckab derved har temmelig lejlighed deres handel søværts at fortsætte."

Baggrunden

På bogens udgivelsestidspunkt, 1650'erne, befandt Danmark sig i den sidste del af det såkaldte "adelsvælde". 1660 indførtes **enevælden**, der gav kongen uindskrænket magt. Både før og efter var Danmark dog et udpræget **feudalsamfund**, hvor hovedparten af befolkningen levede som fæstebønder på landbrugsjord, ejet af godsejere eller kongen.

Arent Berntsens værk er først og fremmest en **håndbog i godsadministration**, hvilket tydeligt fremgår af indholdsoversigten over de fire "bøger", værket består af. Værkets titel viser desuden Berntsens grundlæggende positive holdning til tvillingeriget Danmark/Norge: "Frugtbar", "herligt", d.v.s. rigt på ressourcer og med en dygtig og flittig befolkning, der ved sit arbejde frembringer store rigdomme. Men Berntsen er heller ikke blind for skyggesiderne: F.eks. kritiserer han det såkaldte **vornedskab** (d.v.s. at fæstebønder (på Sjælland) ikke måtte forlade det gods, hvor de var født) kraftigt – ikke fordi det var "synd" for bønderne, men fordi det betød lavere produktivitet og dermed indtjening for godsejerne!

I vore dages skildringer af 1600-tallets Danmark er Arent Berntsens værk en af hovedkilderne til beskrivelse af livet i Danmark for 400 år siden. Det kan også studeres **online**.